

N. M. II, 289.

h. 56, 8.

II R
652

AD
VIROS CLARISSIMOS DOCTISSIMOSQVE
FRIDERICVM PLATNERVM
BACCAL. IVR.
ET
GEO. THEOPH. BOERNERVM
LIPSIENSES
ARTIVM MAGISTROS
RECENS CREATOS
EPISTOLA
QVA NOVVM ILLIS HONOREM NOMINE EORVM
QVI DISPVTANDO SVB PRAESIDIO
VIRI CONSVLTISSIMI ET EXCELLENTISSIMI,
CAROLI FERDINANDI HOMMELII D. ET P. P.
SE EXERCENT
GRATVLATVR
ET DE
CONTENTIONE IVRIS CIVILIS CVM NATVRALI
BREVITER DISSERIT
IOSIAS LVDOVICVS ERNESTVS PVITTMANNVS
OSTRAVIENS. SAXO.
L L. C.

LIPSAE. LITERIS FRID. GOTTH. IACOBÆERI.

VITAE CAROLINI BOGNERI
FREDERICVM I CAROLINVM

GEN. THEOPH. BOGNERVM

ALTISS. MAIORIS

BOGNERI

OPUSCULVM

DE

GEN. THEOPH. BOGNERI

OPUSCULVM

DE

CLARISSIMI
DOCTISSINIQUE VIRI,
AMICI CARISSIMI,

Esi longo iam hinc tempore doctrinam
litterarum, quae in Vobis refulget,
maximopere sum admiratus, laudavi-
que eam mecum non raro tacitus:
incredibiliter tamen animi mei erga Vos affectio et admiratio
crevit, postquam sermonibus Vestris disputationibusque ut
interesse liceret, singularis mihi honor contigit. Sed tanta
non eget vilo buccinatore virtus. Satis enim Vestras loquan-

):(2 tur

tur laudes praeclara, quae edidistis eruditionis monumenta,
 ex quibus vnusquisque intelligere satis abunde potest, mul-
 tum Vos odisse illud immane eruditorum vulgus, qui omuem
 ciuilibus sapientiae laudem in populari quadam illarum rerum,
 quae corpus magis quam animum pascit, notitia positam
 esse arbitrantur. De illis loquor, quibus nihil aridet, nisi
 quo BARTOLVM, et eos, qui Bartolo sunt simillimi, redolet,
 πολλά χολίρειν dicentes antiquitatis, historiae et omnium,
 sine quibus nemo ad masculam illam penetrare potest
 iurisprudentiam, artium studio, nihilque praeter
 VOLKMANNVNVM docti cantare, et miserabiles illas Ludouicinas
 iurium confusiones. Sed quid illis irascor? Nonne satis
 graues dignasque crimine tanto poenas luunt, cum non modo
 bonarum artium doctrina careant, quae magna poena est,
 sed etiam earum contemptores vbique habeantur, et con-
 temnantur vicissim. Laentur vero, nec enim inuidemus,
 Bartolo suo, dummodo nobis Cuiacium, aliosque Alcia-
 teos extorquere nolint, quibuscum nihil illis commune est.
 Quanto Vos autem, VIRI CLARISSIMI, rectius, qui vt saepe
 ex Vobis audiui, ineptissimis bonarum artium contemptori-
 bus illud subinde acclamare soletis: *Res vestras vobis habeatis,*
vestra conditione non vtimur. Multo Vos rectius, in-
 quam. Bone Deus! quantum Vos antiquitatis tenetis?
 quantum

quantum historiarum? Quanta in Vestris disputationibus vis quantaque suauitas? Quam polite ornateque saepe Vos disserentes audiuimus, siue meditata, siue subitanea proferretis? Quae cum ita sint, possum ne ego, qui Vos tantopere admiror, silentio praetermittere hunc splendidissimum diem, quo noui diuque meriti Vobis decernuntur honores? Patiamini, quaeso, CLARISSIMI DOCTISSIMIQUE VIRI, vt breuibz societatis nostrae, quae disputando sub praesidio excellentissimi doctoris *Hommeli* exercetur, cuiusque Vos vsque adhuc coryphaei fuistis, iussa exsequar. Gratulatur Vobis dignum hoc praeclara Vestra eruditione praeium grauissimum collegii nostri Praeses, Vir, vti de Macciano D. Fratres praedicant, iuris ciuilis anxie diligens. Ego vero non tam Vobis, quam ipsis Musis, et bonis litteris gratulor, quae in Vobis nacturae sunt, imo iam nactae, defensores atque patronos egregios.

Nunc postquam haec peregi, statim ad ea, quae in titulo sum pollicitus, quasi per itineris compendium festinantius accedo, pauca de contentione legum ciuiliu cum naturalibus in medium prolaturus, quae Vos, quaeso, aequi et boni consulatis.

Solet non raro fieri, vt iuris scripti rigor aequitatem insuper habeat, quod ipsum tamen meo iudicio est praestantius

VI.

ac longe tutius, quam solam aequitatem exosculari, scriptum autem verbaque legis contemnere. Dedit quidem longe luculentissimam legem legum sacerdotibus Imperator in *l. 13. C. de sent. et Interl.* *Non exemplis sed legibus iudicandum esse, et veritatem earum iustitiaeque vestigia iudices sequi oportere.* At plerique, qui nunc iura reddunt, hoc negligere, et potius illud Horatii: *Quid leges sine moribus vanae proficiunt?* occinere solent. Sane si in ullam, in hanc certe legem maxime peccatur. Quotus enim quisque est, qui in iudicando nostris temporibus illud Papiniani obseruet: *facti quidem questionem in arbitrio iudicis esse, reliqua ad legum pertinere auctoritatem?* Malunt Iustinianum imitari, cui semper nimia illa in legibus scrupulositas displicuit. Sed BYNKERSHOECKIUM audi in *praef. Obseruat: Nunquam magis periclitantur opes hominum, quam cum iurisprudencia cerebrina occupavit iudicia, si non ex iure, sed ex arbitrio lubrico et incerto manus conferitur.* Multa quidem aequa videntur, sed decipit frons prima multos, non semper sunt ea, quae videntur, nec sola, vt HORATIUS ait *Satyr. l. 1. 3.*

- - *Natura potest iusto secernere iniquum,*

Nec omnibus idem aequum videtur, idem iniquum. Hinc legibus scriptis opus est. Quod cum dicimus, non omnino
rationem

rationem et aequitatem tollimus. Ampla adhuc relinquatur iudici de rebus statuendi potestas, ubi leges deficiunt. Deficiunt autem ob innumeros, qui incidere possunt, casus, quam saepissime. At enim multa sunt, ais, in iure civili, quae iniqua esse omnino fateri cogimur. Esto. Largiamur et concedamus quaedam iure civili permitti, quae si nudam illam aequitatem consulas, videri dura et inhumana possint. Sed eiusmodi iniquitates ipsa necessitas suadet, et reipublicae salus. Saepius enim leges, ut declinetur maius incommodum, aliquid constituunt durius. *Ciceronem audi l. 3. Offic. C. 17. Aliter leges, aliter Philosophi tollunt astutias, leges, quatenus manu tenere possunt, Philosophi, quatenus ratione et intelligentia.* Sic mirandum non est, ius civile ac ne ipsum quidem praetorem modica non curare, nec ob res minimas furto ablatas actionem dare. Constitutum iam nobis est probare ac persuadere Vobis, VIRI CLARISSIMI, in diiudicandis controuersis non tam tria illa iuris praecepta, quae adfert Vlpianus in *l. 10. D. de iust. et iur.*, quam legum decreta obseruanda esse. Neque enim sunt illa praecepta, tam iuris regulae, quam potius artis boni et aequi παραγγέλματα. Non imperant, sed suadent, neque proprie ad civilem disciplinam, sed ad naturalem pertinent. Latiora enim illa sunt legum decretis et dicitant potius, quomodo viuere, quam quomodo iudicare

care

care debeamus. SENECAM testem producam, qui *l. r. de Ira*, pauca praetorem, pauca legem, sed longe plura naturam prohibere, his verbis indicat: *Quam angusta innocentia est ad legem bonum esse? Quanto latius officii patet, quam iuris regula? Quam multa pietas, humanitas, liberalitas, iustitia, fides exigunt, quae omnia extra publicas tabulas sunt?* Et *Cic. de Offic. l. 3. C. 17.* Aliud est ius gentium, ait, aliud ciuile, quod ciuile non idem continuo gentium, quod autem gentium, idem ciuile esse debet. Tametsi enim lex non vetet, tamen fortasse vetat fieri pudor, vetat honesti ac virtutis ratio. Ausim vero hoc cuiilibet praestare, totum quae patet, ius ciuile numquam dare ius ad laedendum vlli, aut aliquid faciendum contra boni viri officium, permittere tamen duriuscula quaedam, sed ita permittere, vt etiam si aliquid insolitum inducat, illico tamen ad virtutem suasiones atque praecepta adiungat, et non raro de his ipsis, quae permittit, amice ac suaviter nos dehorteretur, ac moneat. Iuuat haec exemplis corroborare, quod ita optime fieri poterit, si tria illa sequamur iuris praecepta, et quid contra ea iure ciuili permissum sit, referamus. Primum iuris praeceptum honestatem commendat, vult enim vt honeste viuamus. Hoc ipsum natura suadet, quae nos ita formauit, vt sponte et sine disciplina honestum quale sit, intelligamus, eoque delectemur,

et

et praeclara ac amabili eius specie capiamur. Hinc venit, ut fidem colamus, pietatem, caeterasque virtutes, quarum exigua, ne dicam nulla, ad praectorem cura pertinet. Non enim is honeste viuit, qui id peragit, quod ius ciuile impunitum esse voluit, non is qui id tantum negat se esse facturum compendii sui causa, quod non liceat. Huic sane, ut TULLIUS ait *Offic. l. 3. C. 15*, nec laus magna tribuenda, nec gratia est. Omnia enim quae inhonesta, vtut sint legibus concessa, probo ciui et virtutem amanti, fugienda. Magnum enim inter ciuile ius et virtutis regulas discrimen intercedit, quod satis indicat Vlpianus, cum ait *Ius ciuile neque in totum a naturali vel gentium recedit, nec per omnia ei seruit. l. 6. D. de Iust. et Iur.* Nam eae tantum leges poenis vindicant, quae directo laedunt tranquillitatem, et hominum, ad quam omnia sunt referenda, publicam societatem. Interdum lex minus incommodum anteponit maiori, quod ipsum non omni ex parte cum naturali iure conuenit. Praeclaro id in *Nou. Leonis 83*. vsurarum exemplo illustratur, vbi haec addit legislator: *Propter redundantem in humana vita peruersitatem non profuit legis virtus, sed obsuit.* Agit autem de sublatis vsuris, et orta inde pauperum miseria, cum nemo, qui mutuo pecuniam daret, nullo inuitatus praemio aut comodo, inueniretur. Quo effectum est, ut vsurae, licet

):(:(

iure

iure naturali parum laudatæ sint, tamen creditoribus denuo
 permitterentur, et lex prisina, quæ vsuras sustulerat, ideo,
quod humana natura ad eam sublimitatem non perueniat, vt
 eleganter Imperator, abrogaretur. Aliud exemplum, quod
 demonstrari possit, iure ciuili quædam permitti, quæ turpia
 natura habentur, a lupanaribus arcessamus. Inter infames
 referebantur, quæ aere mercabiles corporis copiam facerent,
 et palam pudicitiam prostituerent. Sed licuit nihilo fecius,
 vt ingenuarum euitarentur corruptiones et supra in nobi-
 lium domos ne inferrentur, impune corpus venum habere,
 professio apud aediles nomine. more inter veteres recepto,
 qui, vt TACITVS ait *l. II. Ann. C. 85. Satis poenarum aduersus*
impudicas in ipsa professione flagitii credebant. Licet inde
 haud obscure colligere inuidiosum fuisse meretricis nomen,
 ita, vt cautum quoque SCto fuerit, ne quaestum corpore fa-
 ceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques romanus fuif-
 set, quo de vid. Tacit. c. l. Adstipulatur quoque Labeo in
l. 4. §. 3. D. de cond. ob turp. vel ini. caus. Turpiter, aiens,
facit mulier, quod sit meretrix, non turpiter accipit, si sit
meretrix. Pariter de abortu procurando iudicandum est.
 Per leges impune fuisse abortum facere, vel dupondii sciunt.
 At caue tamen turpitudinis notam effugisse credas abortum
 procurantes. Reluctatur OVIDIVS *l. 2. Amor. Eleg. XIV.*

Ipsa

Ipsa perit, ferturque toro resoluta capillos

Et clament: MERITO! qui modo cunque vident.

Ingravescente tamen hoc crimine sero admodum factum est, ut, quod ante sine poena turpe haberetur, extraordinaria coercitione vindicaretur, nempe temporali exilio *l. 39. D. de Poenis.*

Progredimur ad alterum iuris praeceptum, quod laedere vetat alterum. Ecce et hic aliquid fragilitati indulserunt nostrae leges. Licuisse constat marito occidere deprehensum *in Ægypto*, ut est in *l. 23. D. ad leg. Iul. de adult.* adulterum. Quam ob rem? Sane nec iura priuatae vltioni fauent, nec quisquam ipsi sibi ius dicere potest. Indulfit tamen lex iusto illius dolori, cui furor et impetus arma ministrarunt, neque tamen criminis executionem illi mandauit. Permittit enim lex adulterum necare, non imperat. Graue videbatur, hominem, licet turpissimum, necare, et hoc ipsum si factum esset, si non leges, at virtus damnabat. Non optabant id leges, sed improbabant potius, quod vel inde colligas, quia non licuit veneno necare aut fame adulterum, neque pecuniam ab eo exigere, sed tantum si ira, quae furor est, occisus esset, venia dignum iudicabatur. Dicitur enim illi ignoscei in *l. 3. D. ad sc. filan.* Non ignoscimus autem nisi ei, qui peccauit.

):( ):(2

Similis

Similis ac eadem plane est ratio illius XII. Tab. legis, quae furem nocturnum occidere permittit, his verbis: *si nox furtum faxit, si quis occidit, iure caesus esto.* Notum est enim, initio nocturnum furem quoquomodo, diurnum autem tunc demum, si se telo defenderet, occidi licuisse. Sed durum id videbatur bonis viris, et suadere humanitas, ut vitae hominum parcat. Hos imitabantur Icti, et ex his PAULVS in lib. 5. Sent. sub T. 7. Collat. Leg. Mos. et Rom. *Si quis furem, ait, nocturnum, vel diurnum, cum se telo defenderet, occiderit, hac quidem lege non tenetur, sed melius fecerit, qui eum comprehensum transmittendum ad Praesidem Magistratibus obtulerit.* Loquitur autem Paulus de lege Cornelia, negatque ea teneri occidentem, probe separans legem a boni viri officio, quod iugulari ciuem ne iure quidem vult, maualt enim commemorare vir bonus, se cum perdere posset, pepercisse, quam cum parcere potuerit, perdidisse, ut ait Cicero pro Quintio.

Sed etiam brutis hoc praeceptum, quod laedere quemquam vetat, nobiscum commune esse, ex Stoicorum sententia dicimus. Brutis? quaeris. Ita. Satisne recte, non disputo. Sin Ictos sententiam rogas, nihil est certius. Ius enim naturale est regula naturae et corpori animalium inscripta,

scripta, quae dirigit actiones eorum ad certum finem, qui
 conseruatio est orbis terrarum. Huic fini quoties repugnant
 animalia, peccant, non enim tum secundum naturam agunt,
 sed contra eam. Hinc etiam bruta, licet ratione careant,
 iuris tamen sunt capacia, ad ius enim recta ratio requiritur
 imperantis, non obedientis. Inde SENECA *Epist. 121. Sine*
illa ait, cogitatione fit, quidquid natura praecipit. Innasci-
 tur sui cura omnibus animalibus, et iubent hoc τὰ πρῶτα
 κατὰ φύσιν, vt se vitamque tueantur, declinentque ea, quae
 nocere possunt, anquirant vero, vt Tullius ait, quae neces-
 saria, vt pastum, latibula, alia. Communis est appetitus
 coniunctionis et cura eorum, quae procreata sunt. Hinc in *l. 1.*
D. de Iust. et Iur. Ius illud, dicitur, non humani generis proprium,
sed omnium animalium, quae in terra, quae in mari nascuntur,
aiuum quoque commune est. Videmus enim caetera quoque
animalia, feras etiam, illius iuris peritia censeri. Ab eo
 separatum est ius gentium, quod solis hominibus sed omni-
 bus commune est, et ciuile, quod ciuibus singularum ciui-
 tatum. Nec reluctatur *l. 1. D. si quadrup.* vbi ita: *Paupe-*
ries est damnum sine iniuria facientis datum, nec enim potest
animal iniuria fecisse, quod sensu caret. Verum est, animal
 non facere iniuriam, talem, qualis vindicatur lege Aquilia,

):(:)(3

cum

cum dolo aut culpa, sed infert tamen damnum, et a naturae aberrat legibus, quod cum facit, peccat. Et haec est ratio, cur actio de pauperie locum non habeat, nisi si contra naturam bestia mota pauperuicem fecit, cessat enim, si ob naturalem feritatem nocuerit. Hinc satis apparet, et de bestiis leges scriptas esse, easque peccare, si contra illas faciant, quod etiam si falsum sit, et a ratione philosophiae hodiernae maxime alienum, tamen ita senserunt Stoici, et cum iis Icti, quorum sententiam nunc non defendere, sed exponere animus fuit.

Supereft tertium iuris praeceptum, quod suum cuique tribuendum esse, monet. Sed nec illud simpliciter accipiendum esse ostendit NOODT *l. 3. Probab. C. 2.* Ita semper tribuendum est, ait, ne noceatur communi utilitati, vel ei cui tribuitur, vnde nociturum, si reddatur, depositum reddi debere negat SENECA *l. 4. de benefic.* At etiam hic paullo aliter naturale ius, aliter ciuile, et legum ordo. *Ex omni vita,* CICERO *de Offic. l. 3. C. 15.* ait, *simulatio, dissimulatioque tollenda est, ita, nec ut emat melius, nec ut vendat, quisquam simulabit aut dissimulabit vir bonus.* Sed recte hanc ob causam Ciceronem notat GROTIUS *lib. 3. C. 1. de I. B. et P.*

Crude

Crude nimis, inquit, a Cicerone dictum est, ex omni vita simulationem dissimulationemque tollendam esse. Dolus malus ubique abesse debet naturali iure, sed non omnis simulatio et dissimulatio est dolus malus, licet id asserat apud Cic. de Offic. l. 3. C. 14. AQUILIUS, qui interrogatus, quid esset dolus malus? respondit: cum esset aliud actum, aliud simulatum, cui Cicero calculum addit, his verbis: hoc quidem luculenter sane, et ab homine perito definiendum. Ita et SERVIVS in l. D. de dol. mal. definit dolum malum, recte notatus a Labeone, qui in eadem lege: potest, ait, et sine simulatione id agi, ut quis circumveniatur, potest et sine dolo malo aliud agi, aliud simulari, sicuti faciunt qui per eiusmodi dissimulationem tuentur vel sua vel aliena. Licet igitur dolo bono uti nonnunquam, sed quod magis, etiam dolo malo. Nec enim ob omnes statim minutias laesis in contractibus restitutio datur. Cur autem non datur? Nempe ne friuolis controuersiunculis fenestra aperiatur, et ut lites potius praecedantur, quam, (quod futurum est, si de anseris pluma et ouo gallinaceo actio daretur) illae augeantur.

Haec sunt, CLARISSIMI DOCTISSIMIQUE VIRI, quae ego parum in scribendo exercitatus, concitato calamo, quoties vacatio breuis at audiendis praelectionibus dabatur, non
tam

tam scripsi, quam pinguius delineavi. Vos, si haec agrestis scribendi ratio Vestram nulla ex parte elegantiam exaequare videatur, multumque, si ad Vestram comparetur, subfidat, ac doctrinae PLATNERIANAE et BOERNERIANAE longe inferior sit, condonabitis tamen benevole, homini, ut dixi, scribendi facultate parum instructo, et qui primum nunc calammum in manus sumsit, nec aliter scripsit, quam solent occupatissimi. Vos tamen, *Viri clarissimi*, qua potero, sequar, quamvis non passibus aequis, studio tamen et assiduitate a Vobis me vinci non patiar. Stimulos semper praeclara mihi Vestra addet virtus, ut, quod in Vobis me tantopere admirari dixi, ipse quantum mei ingenii mediocritas permiserit, assequar. Caeterum valete, diuque publico bonisque litteris vivite. Certus vates sum, nec me auguria fallunt. Praesagio autem mox ampliora tot labores, quos feliciter superastis, ita secutura esse praemia, ut breui hyemem ver excipiet. Sic volo! Sic fiat. Valete! Dabam

Lipsiae d. XXV. Februar. A. R. S.

CICIODCLII

mc

B. M. II, 289.
A. 56, 8.

II R
652

AD
VIROS CLARISSIMOS DOCTISSIMOSQVE
FRIDERICVM PLATNERVM
BACCAL. IVR.
ET
GEO. THEOPH. BOERNERVM
LIPSIENSES
ARTIVM MAGISTROS
RECENS CREATOS
EPISTOLA
QVA NOVVM ILLIS HONOREM NOMINE EORVM
QVI DISPV'TANDO SVB PRAESIDIO
VIRI CONSVLTISSIMI ET EXCELLENTISSIMI,
CAROLI FERDINANDI HOMMELII D. ET P. P.
SE EXERCENT
GRATVLATVR
ET DE
CONTENTIONE IVRIS CIVILIS CVM NATVRALI
BREVITER DISSERIT
IOSIAS LVDOVICVS ERNESTVS PVITTMANNVS
OSTRAVIENS. SAXO.
L. L. C.

LIPSAE. LITERIS FRID. GOTTH. IACOBÆERI.

